Пројекат
финансира
Европска унија

Република Србија
Министарство
просвете и науке

ФУНКЦИОНАЛНО ОСНОВНО ОБРАЗОВАЊЕ ОДРАСЛИХ
ПРВИ ЦИКЛУС

друга шанса

СРПСКИ ЈЕЗИК

КАКО ЕФИКАСНО ПРЕДАВАТИ И УЧИТИ СРПСКИ ЈЕЗИК
У ФУНКЦИОНАЛНОМ ОСНОВНОМ ОБРАЗОВАЊУ ОДРАСЛИХ

- водич за наставнике и полазнике -

Пројекат реализују:

GOPA WORLDWIDE CONSULTANTS

dvv international

СРПСКИ ЈЕЗИК
Водич за наставнике и полазнике
Први циклус

ИЗДАВАЧ
Пројекат „Друга шанса“– Развој система функционалног основног образовања одраслих у Србији који реализује ГОПА Консалтантс (GOPA Consultants)

УРЕДНИК
Проф. др Снежана Медић

ТЕХНИЧКИ УРЕДНИК
Љиљана Вдовић

ШТАМПА
DIA – ART d.o.o

Ова публикација израђена је уз подршку Европске уније. Садржај ове публикације је искључива одговорност ГОПА Консалтантс (GOPA Consultants) и ни на који начин не одражава ставове Европске уније

ПРЕДГОВОР

Ова публикација је један од резултата активности на пројекту *Друга шанса – развој система функционалног основног образовања одраслих* који се у образовном систему Србије реализује уз финансијску подршку Европске уније.

Функционално основно образовање одраслих (ФООО) представља у много чему значајну новину у образовном систему Србије и по први пут је системски постављено за потребе образовања одраслих. Функционално основно образовање је изискивало израду новог образовног програма, заснованог на исходима наставе и учења и усмереног ка развоју и успостављању оних компетенција које су одрасломе неопходно потребне да би на одговарајући, лично користан и друштвено прихватљив начин и у разноврсним доменима, од личног и породичног, до радног и друштвеног, одговорио на захтеве на које свакодневно наилази и унапредио квалитет живота и у окружењу у коме живи и ради, и у свом приватном и породичном окружењу.

ФООО је намењено свим одраслим особама изнад 15 година старости који имају потребу да се описмене и стекну основно образовање. Програм ФООО остварује се у основним школама и школама за основно образовање одраслих у којима су школски тимови посебно обучени, у оквиру пројекта *Друга шанса* за образовни рад са одраслима и имплементацију образовног програма ФООО. Образовни програм у школама остварује се у времену које највише погодује одраслим полазницима и излази у сусрет потребама одраслих да образовање ускладе са својим основним, личним, породичним и радним обавезама. ФООО траје укупно три школске године. У оквиру првог циклуса одрасли полазници завршавају програм који је еквивалентан програму прва четири разреда основне школе и стичу основе писмености. У другом циклусу (V и VI разред) одрасли стичу основе општег образовања. Трећи циклус (завршна година) односи се на завршетак основног образовања (VII и VIII разред) и обуку за одређене послове/занимања.

Наставни план и програм иако развијен по моделу формалног основног образовања, функционално је прилагођен одраслим полазницима. Садржаји 12 предмета и 2 модула блиско су повезани са икуством, потребама и интересовањима одраслих.

За потребе ФООО посебно је креиран материјал за наставу и учење за сваки предмет и модул као пратећа подршка остваривању наставног програма. Поднаслов ове публикације показује да је она намењена и наставницима који изводе наставу у оквиру програма функционалног основног образовања одраслих и самим полазницима овог програма. Наставницима је намењена као подршка да што ефикасније и квалитетније, сагласно захтевима функционалног основног образовања, организују, планирају, усмеравају и изводе наставни процес, уз пуну сарадњу и учешће полазника. Полазницима је намењена као извор неопходних и значајних информација, али и подстицаја на активно учешће не само у настави функционалног образовања и у процесу учења, већ и, преношењем и коришћењем стечених знања и компетенција, у свакодневној, широј животној и радној средини. Шира друштвена и радна средина с разлогом очекују да полазници програма функционалног основног образовања одраслих дају конструктиван и ваљан допринос.

Водич за успешну и квалитетну наставу и учење у функционалном основном образовању одраслих израђен је за сваки наставни предмет и модул у првом циклусу. За сваки предмет и

модул који су укључени у образовни програм у другом и трећем циклусу функционалног основног образовања водичи обухватају наставни и образовни програм оба ова циклуса.
Сваки водич садржи осврт на главне елементе образовног програма - опште исходе, исходе наставе одређеног предмета (модула), програмске теме и обавезне садржаје и смернице, предлоге, упутства и налоге за реализацију наставе. Сваки водич садржи и различите материјале за полазнике. Сагласно томе, сваки појединачни водич је састављен од неколико целина.
Водич за наставника и полазника треба да послужи и бољем разумевању процеса образовања одраслих, квалитетној реализацији образовног програма и ефикасном и квалитетном процесу учења.

Коришћене су следеће ознаке:

- штампани материјал за рад полазника; налази се и на CD- у у фолдеру I; носи ознаку слова T, редног броја теме и броја прилога;

- посебне напомене;

- фолдер II на CD- у: материјал као подршка за рад наставника; носи ознаку слова T, редног броја теме и броја прилога;

- корисни извори, линкови и литература за наставника и полазника; носе ознаку слова T и редног броја теме;

- кључне речи одштампане за полазника.

САДРЖАЈ

Увод.....6

Циљ наставе и учења српског језика.....7

Општи исходи у ФООО и настава српског језика.....7

Исходи наставе и учења српског језика.....9

Садржај предмета српски језик.....11

Тема 1. Почетно описмењавање- учење читања и писања.....13

Тема 2. Усмено изражавање и разумевање прочитаног.....24

Тема 3. Писано изражавање.....33

Тема 4. Граматика и правопис.....36

Тема 5. Књижевност.....41

УВОД

Програм српског језика у I циклусу функционалног основног образовања одраслих намењен је полазницима који желе да стекну основу језичке писмености како би унапредили квалитет свакодневног живота и наставили школовање. Основна језичка писменост неопходна је одраслом појединцу у свим подручјима његовог живота, у породици, на послу и у друштвеној заједници. Писменост је основни инструмент за стицање знања, за даље неформално и формално образовање и свакодневно учење.

Програм је конципиран тако да полазницима омогућава основно описмењавање, а потом и стицање основа функционалне писмености и усавршавање вештина читања, писања, јаснијег изражавања и разумевања исказаног. Стицање основних вештина читања и писања је предуслов за активно укључивање одраслих полазника у друштвену заједницу, лакше сналажење у свакодневним животним ситуацијама и успостављање ефикасније комуникације са непосредним окружењем.. У свакодневном животу сусрећемо се са различитим информацијама из разних извора. Да бисмо могли да проналазимо и разумемо информације, исказујемо став о појавама и догађајима и јасно га образлажемо, развијамо квалитетнију комуникацију и ефикасније решавамо свакодневне проблеме, неопходна нам је основна језичка писменост.

Предвиђени садржаји програма српског језика у првом циклусу прилагођени су одраслом полазнику, његовим интересовањима и потребама и директно утичу на побољшање квалитета живота и успешност основних животних улога одраслог.

Програмом предмета српски језик и његовом реализацијом у првом циклусу постављају се темељи писмености, односно темељи језичке компетенције као првог и основног услова за развој свих осталих кључних компетенција.

ЦИЉ НАСТАВЕ И УЧЕЊА ПРЕДМЕТА СРПСКИ ЈЕЗИК

Циљ наставе српског језика у првом циклусу је стицање базичне језичке писмености као претпоставке за активну партиципацију одраслих у свакодневном приватном, радном и друштвеном животу.

Базична језична писменост подразумева савладавање вештина читања, писања и комуникације на различите начине као основног услова за обављање активности одраслог у различитим животним доменима. Стога је настава српског језика у првом циклусу усмерена управо на стицање ових вештина. Истовремено, вештине које се стичу у оквиру српског језика у првом циклусу основни су услов за било какво даље учење и напредовање.

ОПШТИ ИСХОДИ ФООО И НАСТАВА СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Одабрани садржаји предмета српски језик у првом циклусу, као и предложене наставне активности, директно или индиректно су повезани са остваривањем готово свих општих исхода ФООО- а.

Језичка писменост

Програм предмета српски језик и начин његове реализације граде темељ језичке писмености оспособљавајући полазнике за читање, писање, јасније изражавање и разумевање исказаног на различите начине. Настава српског језика у првом циклусу «отвара врата» остваривању језичке писмености као општег исхода. Другим речима, сви предметни исходи Српског језика у првом циклусу укључени су у општи исход – језичка писменост.

Математичка писменост и Основе научне писмености

Кроз реализацију садржаја предмета српски језик у првом циклусу одрасли полазници истовремено развијају и примењују вештине проналажења и тумачења нелинеарних текстова- мапа, графикона и слично, читају и правилно записују бројеве и мере које се примењују у свакодневним животним ситуацијама. Добро савладано читање и разумевање прочитаног текста важно је при решавању текстуалних задатака из математике, као и за разумевање различитих текстова са којима се полазници сусрећу, било из радозналости, било у оквиру наставних задатака из различитих предмета.

Управљање сопственим учењем

Наставне активности осмишљене су тако да наставник усмерава полазнике на процес и елементе самосталног стицања знања, а сам материјал за полазнике тако је припремљен да их води кроз самосталан процес учења. Пажња полазника приликом рада на материјалу усмерава се на проналажење и адекватан одабир информација, елементе правилног писаног и усменог изражавања и кораке који се могу предузимати у решавању свакодневних животних проблема.

Решавање проблема, Социјалне интеракције и сарадња са другима

Настава српског језика у првом циклусу посебно је погодна за остваривање многих исхода који се тичу проналажења и коришћења различитих извора информисања, решавања проблема, подстицања критичког мишљења и ефикаснијег комуницирања. У области усменог изражавања и разумевања прочитаног- слободног причања или препричавања прочитаног које је дато на различите начине (кроз линеарне и нелинеарне текстове- мапе, табеле и сл.), казивања о гледаним емисијама, причањем о властитим искуствима, препричавањем догађаја са радног места, из породице и средине у којима полазници живе, полазници се подстичу на јасно изражавање ставова и осећања, изношење сопственог гледишта и образлагање, као и давање аргумената за своје тврдње. Организовањем различитих наставних активности, на пример сценских/драмских игара о ситуацијама из свакодневног живота, проблема на послу, у породици или заједници, као и радом у малим групама или паровима, полазницима се омогућава да стекну вештине сарадње и тимског рада, да заједнички поставе проблем, наводе могућа решења и изаберу одговарајуће.

Дигитална писменост

Стицање и развијање дигиталне писмености или дигиталне компетенције условљено је развијеношћу језичке писмености. Стога, настава српског језика директно доприноси остваривању општег исхода под називом дигитална писменост. Поред тога, коришћење савремених техничких средстава у функцији брже и ефикасније комуникације, ефикаснијег усвајања нових знања, препоручује се као једна од активности или као један од начина реализације програма српског језика.

Грађанска одговорност у/за демократију

Стицањем и развијањем основне језичке писмености полазници су у могућности да сазнају из различитих извора информисања која су њихова права и на који начин могу да их остваре**,** које обавезе имају и зашто је важно да сваки појединац има одговоран однос према свом непосредном друштвеном окружењу, према себи и другима, као и према институцијама државе. Развијајући различите видове комуникације, полазници ће моћи да јасније изразе проблем и свој лични став уколико су им права ускраћена. Садржаји и активности предвиђене у оквиру наставе српског језика омогућиће да се, на одговарајући начин, дискутује о различитим ситуацијама које су од интереса за полазника лично, за његову породицу и друге људе, као и демократско друштво у целини.

Здравствене компетенције и Еколошке компетенције

Радом на пажљиво одабраним текстовима који садрже здравствене и еколошке поруке, који су прилагођени потребама и интересовањима одраслих полазника, стичу се различита знања из области здравства и екологије и примењују животне вештине које омогућавају полазницима да се ефикасно носе са изазовима и захтевима свакодневног живота. Читањем и разговором о прочитаном, полазници су у прилици да развијају правилан однос према свом здрављу, као и здрављу чланова своје породице, да уочавају значај превентивних прегледа, редовног вакцинисања деце, одржавања хигијенских услова и уочавају важност разноврсне исхране; да разумеју значај здраве животне средине и освесте потребу за таквом средином и њеном заштитом.

Иницијативност и предузетништво, Културна свест, мултикултуралност и креативност
У предложеним активностима реализације програма српског језика полазници могу да стичу, развијају и користе вештине планирања кроз усмену и писану комуникацију, да анализирају предузето и размењују предлоге и ефикаснија решења. Полазници су у прилици да, проучавајући пажљиво биране текстове, упознају и поштују друге културе и обичаје, развијају толеранцију према другима, као и да боље упознају традицију народа са наших простора.

ИСХОДИ НАСТАВЕ И УЧЕЊА СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Основна језичка писменост примаран је услов и неопходно средство одраслом полазнику за активно учествовање у свакодневном животу и раду. Предложени исходи осмишљени су тако да омогућавају полазницима изградњу капацитета за успешније функционисање у разноврсним животним ситуацијама, ефикасније решавање проблема, лично и професионално напредовање и даље учење и образовање. Листа исхода дата је по областима наставе српског језика у првом циклусу.

Читање и разумевање прочитаног и књижевност

- **чита латинично и ћирилично писмо (штампаним словима);**
- **одређује основну тему текста, главни догађај и ликове, време и место дешавања у једноставном, краћем тексту (у коме преовлађују речи до три слога, реченице до седам речи);**
- **схвата поруку у једноставном, краћем тексту;**
- **користи основне делове текста и књиге (наслов, пасус, име аутора и садржај);**
- **одговара на једноставна питања у вези са текстом;**
- **проналази информације експлицитно исказане у различитим изворима информисања (ко, шта, где, када, колико и сл. из новинског чланка, рекламе, распореда вожње, огласа, упозорења, упутства на производима, обавештења, рачуна и сл.);**
- **издваја непознате речи и изразе;**
- **уочава редослед догађаја у једноставном тексту.**

Основни предуслов прилагођености и активне укључености у друштвену заједницу је познавање штампаних слова латинице и ћирилице У току првих 100 часова, полазници треба да овладају читањем ћирилице и латинице штампаним словима. Прво се учи ћирилично, а потом латинично писмо, али је могуће и обрнуто, у зависности од карактеристика конкретне групе полазника, њиховог предзнања и средина из којих долазе. Познавање и употреба штампаних слова предуслов су за активно укључивање у друштвену заједницу, разумевање појава и ефикаснију комуникацију. Усавршавање технике читања и писања наставља се и у других 100 часова и тежи се течном читању са разумевањем. Посебна пажња обраћа се на проналажење потребних информација у различитим средствима информисања, њихово разумевање, одабир и критичко разматрање, како би се унапредио свакодневни живот и рад полазника.

Писање

- **пише штампаним словима ћирилице и латинице;**
- **правилно употребљава тачку на крају реченице, велико слово на почетку реченице и у писању личних имена;**
- **пише кратку поруку, СМС;**
- **попуњава основне обрасце;**
- **пише користећи кратке реченице једноставне структуре;**
- **самостално саставља кратак једноставан текст;**
- **користи скраћенице за мере (метар, литар, килограм).**

У првом периоду од 100 часова полазници стичу вештине не само читања, већ и писања штампаним словима ћирилице и латинице. Током првих 100 часова, полазници треба да овладају употребом великог слова на почетку реченице, великог слова у писању личних имена, надимака, као и да употребљавају тачку на крају реченице. Оспособљавање полазника за коришћење великог слова на почетку реченице и тачке као ознаке за крај реченице, у циљу је уношења реда, система и смисла у писаном изражавању мисли. Без јасног означавања почетка и краја реченице не може се разумети прочитано, унапређивати комуникација и јасно и разумљиво писано изражавање. Других 100 часова намењени су даљем увежбавању писања штампаним словима ћирилице и латинице. Полазници се оспособљавају да пишу кратку поруку и СМС, да правилно попуњавају основне обрасце, као и да самостално састављају кратке реченице и кратке, једноставне текстове, како би били у стању да самостално обављају свакодневне послове.

Говорна култура

- **језички израз прилагођава комуникативној ситуацији (формалној /неформалној – опхођење, телефонирање и сл.);**
- **познаје основна начела вођења разговора: уме да започне разговор, учествује у њему и оконча га, пажљиво слуша саговорнике;**
- **уме самостално (својим речима) да описује и прича на задату тему; држи се теме;**
- **изводи једноставан закључак и износи свој став;**
- **препричава кратак једноставан текст;**
- **препричава садржај играних филмова, телевизијских серија и радио-телевизијских емисија које прати;**
- **издваја основне информације и главне чињенице из говорног извора.**

Радом на одабраним садржајима, полазницима ће бити омогућено да прилагођавају језички израз комуникативној ситуацији - формалној и неформалној у свакодневним животним приликама, како би унапређивали комуникацију, свакодневне односе и лакше се прилагођавали. Такође, полазници се оспособљавају за препричавање текстова, као и садржаја филмова, ТВ серија уз помоћ задатих питања, за причање, о доживљајима и догађајима из свакодневног живота. Овим исходима омогућава се подстицање јасноће у изражавању, у представљању и изражавању себе, као и једноставнија свакодневна комуникација.

Граматика

- **препознаје именице и глаголе**
- **препознаје значење реченица – обавештајне, упитне, узвичне и облик – потврдни и одрични.**

Предложеним програмом и начином његове реализације полазници ће моћи да препознају значење и облик реченица, у циљу постизања бољег разумевања других и једноставније комуникације, а препознавањем именица и глагола отвара се простор за даље усвајање правописних правила и истовремено омогућава наставак учења српског језика у другом циклусу.

ПРЕГЛЕД САДРЖАЈА ПРЕДМЕТА СРПСКИ ЈЕЗИК

Садржај предмета српски језик дат је кроз теме, са листом обавезних и напредних садржаја у оквиру сваке теме. Теме су структуриране тако да омогућавају остваривање предвиђених исхода.

Табеларни приказ тема				
1. Почетно описмењавање-учење читања и писања	2. Усмено изражавање и разумевање прочитаног	3. Писано изражавање	4. Граматика	5. Књижевност

Теме и предвиђени садржаји у првом циклусу омогућавају полазницима да се описмене, као и да искористе своје знање у свакодневном животу како би унапредили комуникацију и лакше се сналазили на послу, у породици и заједници. Истовремено, полазници ће моћи да усвоје знања и овладају одређеним вештинама која су им потребна да наставе школовање у другом циклусу.

Садржаји које наставник уводи у наставу у првих 100 часова треба да служе стицању/унапређењу базичне језичке писмености, односно учењу читања и писања. У вези са тим, у овом периоду, рад је усмерен на садржаје којима се могу остварити исходи предвиђени за првих 100 часова. На садржајима предвиђеним за почетно читање и писање истовремено се уочавају основна правописна правила – писање великог слова на почетку реченице, у именима људи и коришћење тачке као знака интерпункције на крају реченице.

Не треба тражити од полазника да уче граматичке дефиниције и правила и да их илуструју примерима. Планирани граматички садржаји обрађују се на нивоу препознавања до краја првог циклуса. Садржаји из области књижевност се постепено уводе у периоду од других 100 часова, али за ову област нису предвиђени исходи у првом циклусу.

У области усменог изражавања – препричавање садржаја кратких текстова, филмова, радио-телевизијских емисија, остварују се исходи који се односе на препричавање, издвајање главних чињеница из говорног извора, одређивање теме, поруке, главних догађаја и ликова/личности, као и коришћење скромног фонда речи и њихове правилне употребе. И

овде је могуће постављати питања која се односе на правилно писање реченог/ уоченог, како би се вежбала основна правописна правила и остварили исходи и из области писања. Вежбе које служе за ослобађање полазника у усменом изражавању могу бити веома различите: слушање говора, слободан разговор о свакодневном животу и раду полазника, о различитим појавама из окружења, догађајима у породици, на улици, радном месту и сл. Такве се вежбе изводе не само у току почетног читања и писања, већ и у целом првом циклусу у настави почетног описмењавања.

Неопходно је пажљиво бирање текстова из различитих извора информисања, који ће задовољити различита интересовања и узрасте полазника. Неки од погодних текстова предложени су у водичу, а друге наставник бира према предложеном моделу примера из водича и карактеристикама конкретне групе полазника. Бирају се краћи текстови, једноставни по садржају и структури реченица, тематски блиски одраслом човеку, његовим потребама, интересовањима, као и социјалном контексту из кога долазе. Могу се користити једноставни новински чланци, часописи, кратки текстови из популарне литературе, као и једноставни одломци различитих књижевних текстова, у којима су приказани признати појединци и догађаји из различитих средина из којих полазници долазе, као и етничких група којима полазници припадају. Истовремено ће се препознавати значење и облик реченица, слагање речи у реченици и употреба великог слова на почетку реченице и у писању имена људи што су садржаји из области граматике и правописа. Полазећи од комуникативне функције језика, читање и обрада текста у првих 100 часова усмерени су на савладавање основних вештина као предуслова за самостално стицање знања и оспособљавање за исказивање мисли у слободном причању, описивању и препричавању. Током других 100 часова, уз даље савладавање и усавршавање технике читања, полазници успостављају емоционални однос са прочитаним, формулишу га и образлажу. Такође, неопходно је вежбање у усмереном читању различите врсте текстова (кратких и једноставних информативних и књижевних), као и садржаја датих линеарно и нелинеарно (илустрација, табела, дијаграм), уз претходно добијене задатке као што су проналажење информација, откривање и тумачење карактеристика ликова, радњи, догађаја и појава. Полазнике треба подстицати да доживљај или ставове о прочитаном слободно изражавају и образлажу их. У току читања и обраде текста полазнике треба такође оспособљавати да препричавају јасно и сажето, да одговарају на постављена питања, правилно формулишу питања и богате речнички фонд.

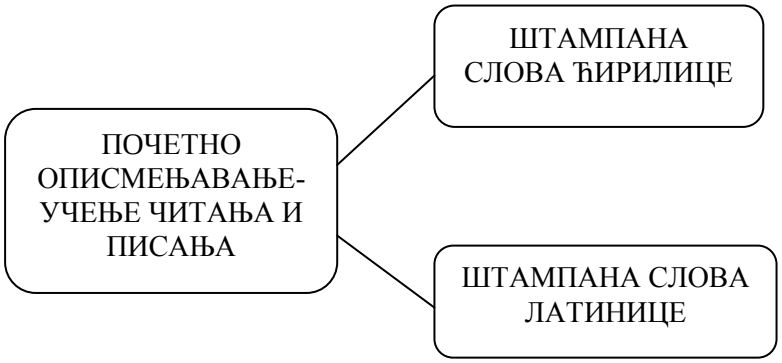
Групе ће чинити полазници из различитих средина, узраста, животних искустава, знања и сл., те се јавља потреба за применом индивидуализације у настави српског језика. Неопходно је користити различите методе наставе и учења, осмишљавати различите ситуације учења и различите врсте интеракција.

Поред обавезних, предложени су и напредни садржаји намењени полазницима који успешно савладавају захтеве и овладавају предвиђеним основним исходима.

Могуће активности за реализацију програма образложене су по темама у следећим поглављима.

ТЕМА 1: ПОЧЕТНО ОПИСМЕЊАВАЊЕ – УЧЕЊЕ ЧИТАЊА И ПИСАЊА

Шематски приказ садржаја у оквиру теме

На самом почетку, неопходно је утврдити технику читања и писања полазника.

У првих сто часова укључиће се полазници који не знају и никад нису учили да читају и пишу, који препознају нека слова или умеју само да се потпишу. Такође, у ову групу спадају и они полазници који су напустили започето школовање и услед животних околности заборавили оно што су некад научили.

Полазници који су овладали читањем и писањем ћириличног и латиничног текста штампаним словима укључују се накнадно, у периоду од других 100 часова, када се уводе и остали садржаји из предвиђених области. Пример иницијалног теста за утврђивање степена писмености полазника налази се у поглављу *Задаци за процену напредовања полазника.*

Када се утврди којим полазницима је потребно почетно описмењавање, прве часове треба посветити међусобном упознавању полазника и формирању групне кохезије (заједништва), како би се створила подстицајна атмосфера за рад, а полазници мотивисали на редовно похађање.

Погодна активност на првим часовима је представљање полазника на различите начине:

- именом уз набрајање шта воле да раде или шта раде у слободно време;
- именом уз придев на почетно слово имена: на пример, сањива Сања, љупка Љиља, без коришћења термина придев, уз могућност казивања и непостојећих придева;
- цртежом на стикеру или личним печатом/амблемом, који би се затим лепио на заједнички пано; на заједничком паноу могу се направити фолдери за сваког учесника, у који ће се до краја првог циклуса одлагати материјали које полазници праве, урађени тестови, самопроцене и сл.;
- *интервју* у пару – полазници у паровима, кроз разговор, треба да сазнају што више једни о другима, а затим свако каже шта је сазнао о свом пару на нивоу целе групе;
- *Шта нам је заједничко?* – полазници у оквиру мањих група наводе шта им је заједничко, шта сви чланови групе воле, а шта не, а затим се члановима других група представља урађено.

Треба имати у виду могуће ниско самопоуздање полазника и проблем у јавном наступању испред непознате групе, па не инсистирати на представљању уколико се примети да појединим полазницима то не одговара. Такође, време треба одвојити и за разговор са полазницима о њиховим разлозима за полазак/ поновни полазак у школу, разлозима за

наставак школовања, које наставник може записивати на паноу, а потом резимирати разлоге, како би се увидела сличност и оправданост, што може полазнике додатно зближити.
Полазници се могу подстицати да наводе са којим се све писаним материјалима сусрећу у оквиру својих свакодневних активности – шта би волели да могу да читају и пишу као чланови својих породица (да читају приче својој деци, да прочитају поруке наставника своје деце и сл), на послу (нпр. да прочитају распоред дежурства) и у локалној заједници (прочитају упутства на производима, читају новине, уличне ознаке, попуњавају различите формуларе, гледају иностране филмове и сл)
Прво се учи ћирилично, а потом латинично писмо, али је могуће и обрнуто, у зависности од карактеристика конкретне групе полазника, њихових предзнања и средина из којих долазе. Примери задатака дати у материјалу за учење могу послужити за почетно учење штампаних слова и ћириличног и латиничног писма.
Овладавање вештином читања и писања штампаним словима латинице и ћирилице неопходно је уколико се жели боља комуникација са средином, већа укљученост у друштвене токове, одговорнији и самосталнији свакодневни, лични и професионални живот полазника.
С обзиром на већ постојећа искуства полазника, предлаже се **групна обрада слова** и упоредно овладавање техником читања и писања. Наставник процењује који број слова ће се обрађивати у току једног часа. Уколико је наставник у могућности, слова се могу обрадити и комплексним поступком. У овом водичу предложена је групна обрада - по 4 слова. После обраде две групе слова, препоручује се један час утврђивања, али наставник свакако прави план у односу на могућности конкретне групе полазника. Наставник процењује који број слова ће се дневно обрађивати и којим темпом. Предлаже се организација наставе српског језика у првом циклусу у блоку (спојена два часа), сваког радног дана, како би се омогућио континуитет у учењу, вежбању и утврђивању наученог.

У почетном описмењавању полази се од уочавања гласова и слова као ознака за глас. Затим се прелази на читање изолованих речи и реченица, као и краћих текстова прилагођених одраслом полазнику. Полазници могу да смишљају речи и да их записују, у паровима једни другима диктирају слова и речи, реченице могу да осмишљавају и исказују усмено, користећи и речи које не умеју да запишу.
С обзиром на различите нивое познавања писма од стране полазника, као и различите нивое познавања српског језика, у почетном описмењавању треба користити речи и реченице које се свакодневно употребљавају. У том смислу, наставник се у раду може служити и *фреквенцијским речником*. Текстови за обраду и утврђивање слова, а и касније, требало би да буду кратки и једноставни, састављени од речи до три слога највише, и реченица до 7 речи.
Ради вежбања уочавања гласова и слова могу се:

- наводити речи које почињу или се завршавају истим гласовима, као и играње игре *калодонт*;
- давати различите слике испод којих су нацртане звездице као замене за гласове; полазници заокружују звездице које стоје на месту одговарајућег гласа;
- користити картице са словима која су научена, па полазници у пару једни другима показују слова са картица и читају их, а затим састављају речи од прочитаних слова и записују их.

Пожељно је да наставник, кад год је могуће, записује изговорене речи на табли и да их упоредо чита, како би се истовремено уочавао графички изглед речи и слушао изговор, без обзира што ће се речи састојати и од, за полазнике, непознатих слова.

ПРИМЕР НАЧИНА ОБРАДЕ ТЕМЕ 1. **Учење штампаних слова Аа, Мм, Ии, Тт**

Циљ: уочавање положаја гласова **а, м, и, т** у речима; уочавање гласа и ознаке за глас- слова; упознавање са словима **А а, Мм, Ии ,Тт**

- Наставник исписује на табли

#$%*љ!

- Полазници разговарају са наставником о запису са табле:
  Шта је написано? Можемо ли разумети запис? Зашто?
- Наставник исписује на табли реч:

МИТА

- Полазници одговарају на питања наставника- Шта је написано? Шта чујемо? Који гласови чине ову реч? Зашто горња/претходна слика није реч? Како смо ову реч записали? (уз помоћ слова)? Шта је слово? (ознака за глас) Колико је слова у овој речи? Која су слова?
- Наставник прво показује слова у речи Мита, док полазници изговарају одговарајуће гласове.
- Полазници у паровима, једни другима, показују картице са словима Аа, Мм, Ии, Тт и наизменично их читају.
- Наставник показује како се ова слова пишу у уским и широким линијама или квадратићима нацртаним на табли. Полазници уочавају да се нека велика и мала слова пишу на исти начин – Мм, Ии, Тт, а нека се пишу различито- Аа.
- Наставник на табли исписује реч Мита сада користећи велика и мала слова.
- Полазници уочавају да је реч написана великим почетним словом и са наставником формулишу правило да се имена људи, односно надимци пишу великим почетним словом.
- Полазници пишу редове слова.
- Смишљају речи од научених слова, говоре их, а наставник их записује на табли (тим, има, ми, ти, тама, мати, имам, имати, та, тата, мама, Мима)
- Полазници преписују речи са табле (по могућности самостално), а наставник проверава тачност урађеног.

Избор материјала за полазнике

II Т1.1. **СЛОВА Оо, Нн, Сс, Ее**

1. Колико гласова чујете, толико цртица нацртајте у поље:

О ☐ ☐ ☐

Н ☐ ☐ ☐

С ☐ ☐ ☐

Е ☐ ☐ ☐

2. Напишите слова како је показано.

О о

Н н

С с

Е е

Слово – ознака за глас

3. Прочитајте и препишите дате речи:

оса стан семе

Реч – скуп гласова који у нашем језику има значење

4. Прочитајте реченице, а затим их препишите.

Тата Тома носи сина. Нана Ната меси тесто. Ми имамо стан.

Реченица – скуп речи поређаних по правилима нашег језика

Избор материјала за полазнике

II Т1.2. **ВЕЖБАЊЕ СЛОВА Аа, Мм, Ии, Тт, Оо, Нн, Сс, Ее**

1. Заокружите звездице које се налазе на месту гласа н.

* * * * *

* * * * *

* * * * *

2. Заокружите звездице које се налазе на месту гласа о.

* * * *

* * * *

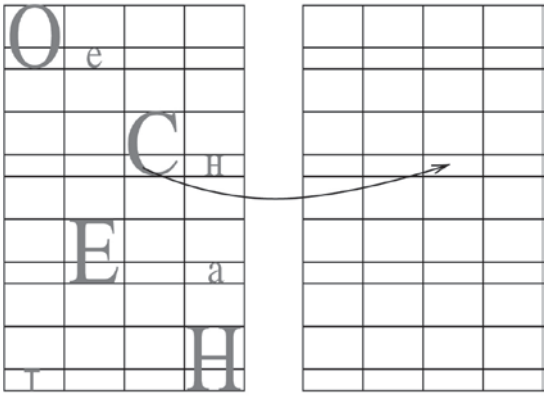

* * * * * *

3. Упишите велика слова А, М, И, Т тако да у сваком реду буду различито распоређена.

А	М	И	Т

4. Упишите слова како је показано:

5. На цртице упишите слова тако да добијете имена или надимке људи, а затим препишите речи.

То__а, __на, Н__на, М__та, М__ма, __ма,

Избор материјала за полазнике

 II Т1.3. **СЛОВА Р р, Ј ј, У у, Ш ш**

1. У следећим речима заокружите слово **у**, а слово **ш** подвуците:
тајна, март, Урош, машна, јесен, мирис, ташна,

2. Упишите р или ј:
с___на, ___ато, но___, шато___, ___аје, тесте___а.

3. Поставите питања за сваку реченицу тако да подвучене речи буду одговор. Препишите реченице.

Сретен монтира ормар.
Емир метром мери терен.
Ујна Емина меси торту.

КРАТАК ПРЕГЛЕД И ПРЕПОРУКЕ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ ОСТАЛИХ САДРЖАЈА У ТЕМИ 1

Следе примери активности за обраду и утврђивање свих штампаних слова ћирилице. Налазе се на CDу у облику радних листова погодним за штампање. Наставник их прилагођава конкретној групи полазника, њиховом предзнању, могућностима и брзини напредовања.

 II Т1.4. **СЛОВА Лл, Љљ, Зз, Вв**

За обраду и утврђивање штампаних слова Лл, Љљ, Зз, Вв, могу се реализовати следеће активности:
1. Читање и писање речи: улаз, злато, ватра, врата, завеса, застава и сл.
2. Читање и писање реченица: Време је тмурно. Све је мирно. Мраз је. Мирише на зиму.
3. Заокруживање крајих речи које се налазе у следећим речима: уловљен, слава, заволети, извоз, зарезан, затворена
4. Повезивање/записивање речи сличног значења:

занимљив	заморити
уморити	вести
новости	интересантан
смешан	шаљив

5. Самостално састављање реченица од задатих речи и њихово записивање:
а) виолина, Весна, свира в) ветровита, јесен, златна

II Т1.5. **СЛОВА Гг, Пп, Кк, Дд**

За обраду и утврђивање штампаних слова Гг, Пп, Кк, Дд, могу се реализовати следеће активности:

1. Читање краћег текста, преписивање делова или текста у целини:

У мом пространом дворишту засадио сам дрво. Неговао сам га и редовно заливао. Оно је сада израсло високо. Има лепе, крупне листове. Оградио сам двориште дрвеном оградом.

2. Записивање речи сличног значења од стране полазника:

вредан- _____, лако- _____, весео- _____.

3. Читање и разговор о рекламном летку – садржај (проналажење информација и њихово тумачење), јасноћа и прегледност летка и сл. Може се и преписивати, с обзиром да се састоји само од научених слова.

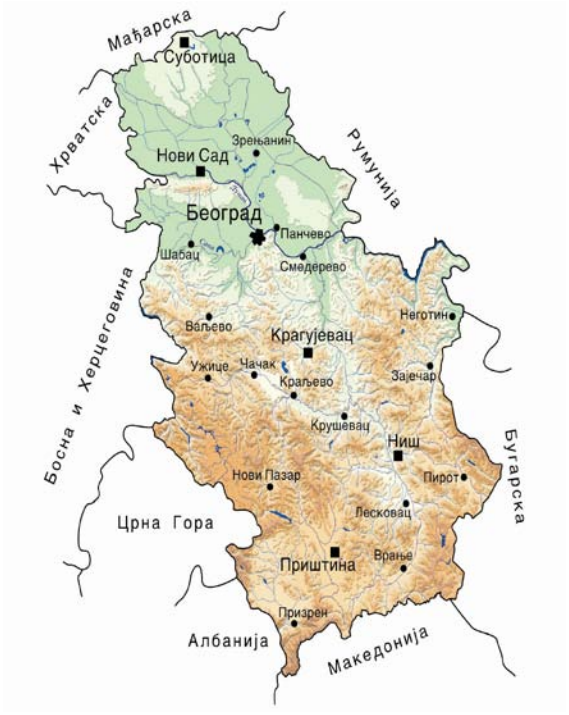

II Т1.6. **СЛОВА Бб, Њњ**

За обраду и утврђивање штампаних слова Бб, Њњ могу се реализовати следеће активности:

1. Читање, разговор и/или преписивање текста:

Бање су места где извиру лековите воде.
Вода раствара минерале из Земљине коре.
Кроз пукотине вода избија на површину.
Тако настају извори минералне воде.
Најпознатије бање у Србији су:
Врањска, Сокобања, Матарушка, Рибарска бања и друге.
У Врањској бањи налази се најтоплији извор воде у Србији. Температура воде је 92°C.
Матарушка бања налази се у близини Краљева. У њој се успешно отклањају проблеми са крвним судовима и реумом.

- Подвуците реченицу која говори шта су бање.
- Заокружите реченицу која говори по чему је позната Врањска бања.
- Проблеми са дисањем отклањају се у Матарушкој бањи. ДА НЕ
- На карти заокружите град поред којег се налази Матарушка бања.

Такође, полазници са наставником могу да читају карту и уочавају, на пример, са којим државама се Србија граничи (уз одређивање страна света).

Напомена: уколико наставник процени, слова Бб, Њњ, Хх, Жж могу се обрађивати заједно.

II Т1.7. **СЛОВА Хх, Жж**

За обраду и утврђивање штампаних слова Хх, Жж могу се реализовати следеће активности:
1. Преписивање речи у којима се јавља **х** или **ж:**

хлеб, ужина, ован, жито, блато, жбуње, храна, јутро, смех, руже, кожа, зуб, прах,

Такође, могу се преписивати све речи, у зависности од потребе, што процењује наставник.
2. Повезивање одговарајућих речи:

Каже се:

Брз као	буба
Спор као	мрав
Лењ као	муња
Вредан као	сова
Мудар као	пуж

3. Писање речи супротног значења:

топло - _____ весело- _____ бојажљив- _____ храпаво- _____

II Т1.8. **СЛОВА Чч и Ћћ**

За обраду и утврђивање штампаних слова Чч и Ћћ могу се реализовати следеће активности:
1. Уписивање слова ч или ћ, а затим и преписивање речи:

во__е, __еп, п__ела, све__а, __аша, пе__, __уран, ру__ак

2. Правилно преписивање текста.

зовем се часлав. живим у граду чачку. често посећујем родбину из ћуприје. уживамо у дружењу и заједничким шетњама.

II Т1.9. **СЛОВА Фф, Цц**

За обраду и утврђивање штампаних слова Фф, Цц могу се реализовати следеће активности:
1. а) Преписивање речи у којима се налазе слова **ф** и **ц**:

фрула, трешња, фудбал, човек, филм, црево, јарац, кутија, кофер, храна, трафика, сунце,

1. б) Састављање реченица од понуђених речи, као на пример: Волим да гледам домаће филмове. Редовно играм фудбал.
2. Провера препознавања слова, речи и реченица као у примеру:

Подвуците реченицу.

а) фино, нафта, фотограф б) ш, ћ, ф, ж, ц в) Дафина жели да постане фотограф.

3. Читање текста и преписивање делова текста или текста у целини:

Жалфија

Жалфија је биљка која расте на ливадама. Користи се за спољашњу и унутрашњу употребу. Када је упаљено грло, испирају се уста. Од ове биљке прави се и чај. Пије се када се осећа слабост организма. Лишће се бере у лето, док је младо.

Такође, може се водити разговор са полазницима о томе да ли су и када користили жалфију. Може се питањима проверавати разумевање прочитаног, нпр. у којим случајевима се жалфија пије, а када служи за спољашњу употребу и слично.

3. Читање и разговор о прочитаном тексту:

Нафта је лепљива течност тамне боје. Настала је таложењем остатака угинулих животиња. Од нафте се добијају неке врсте пластике, гориво и други материјали. Када нафта сагорева, уништава животну средину. Ако се излије у море, може да угрози биљке и животиње.

а) Подвуците реченицу у којима је описано како је настала нафта.

б) Заокружите реченицу у којој сте сазнали које су користи од нафте

в) Која реченица је приказана сликом?

Линијом је повежите са сликом.

г) Да ли ће ова птица моћи поново да лети? Објасните.

II Т1.10. **СЛОВА Ђђ, Џџ**

1. Препишите речи:

џип, рђа, оџачар, уџбеник, смеђ, Ђорђе, ђурђевак, џепарац, Ђурђина

2. Упишите **ђ** или **џ**:

___еп, бе___, ле___а, о___ак, ___ем, ___емпер, сва___а, ро___ак, грож___е

3. Прочитајте следећи текст:

Зовем се Жарко Белић. Рођен сам се у месту Оџаци. Тренутно живим у Аранђеловцу. Станујем у згради са неколико спратова. У мојој згради има више станара. Браћа Ђорђе и Ђура живе на првом спрату. Господин Ђорђевић станује на последњем. Испод њега, на трећем спрату живи Албина. Мој стан је испод Албининог.

Одговорите на питања:

а) У ком месту живи Жарко?

б) Ко живи на првом спрату?

в) Колико спратова има зграда?

г) На ком спрату станује Жарко?

Наставник, у зависности од конкретне групе полазника, бира понуђене активности и модификује их.

Вежбање технике читања и писања штампаним словима наставља се и у периоду од других сто часова. Тада се придружују и остали полазници, који су на иницијалном тесту показали потребно познавање технике читања и писања штампаним словима.

Азбука и абецеда штампаним словима треба да стоје на видном месту у учионици. Уколико неко од полазника који су се придружили у других сто часова већ користе писана слова, примењивати индивидуализован и диференциран рад. Треба увек имати припремљене једноставне и кратке текстове са корисним и значајним информацијама за полазнике, употребљивим у њиховом свакодневном животу; делове из магазина, часописа, занимљиве

литературе, које полазници могу да преписују, састављају питања, осмишљавају им нов завршетак или их проширују, као и да размењују своја искуства о садржају прочитаног, и сл.

Задаци за процену напредовања полазника

II Т1.11. Пример ИНИЦИЈАЛНОГ ТЕСТА

На почетним часовима неопходно је утврдити степен познавања штампаних слова, као и писање штампаним словима, читање и разумевање прочитаног, како би се одредило ко ће од полазника похађати наставу од почетка, а ко ће се групи придружити у других сто часова. Истовремено, наставник ће имати јасну слику о томе које ће се писмо прво усвајати.

I Предлаже се да наставник издиктира већину или сва слова, прво једног а затим и другог писма, а да их полазници записују штампаним словима.

II Затим, наставник диктира неколико двосложних речи, као на пример: шоља, тањир, мачка, ћебе, џемпер, глава, врата, табла, ђеврек, јастук....
Полазник који греши у писању само неких слова укључиће се у часове на којима се та слова обрађују.

III За проверу технике читања и основног разумевања прочитаног може се дати краћи текст:
Делиблатска пешчара налази се у јужном Банату. Некада давно, на том простору била је шума. Људи су секли дрвеће. Јаки ветрови су одували танак слој земље. Почео је да се појављује песак. Врло брзо, овај простор претворио се у пустињу. Људи су исправили грешку. Данас је пешчара покривена травом.
1. Заокружите слово испред тачног одговора:
а) Делиблатска пешчара се налази у северном Банату.
б) Делиблатска пешчара се налази у јужној Бачкој.
в) Делиблатска пешчара се налази у јужном Банату.

2. За сваку реченицу заокружите ДА ако је тачна, а НЕ ако је нетачна:
а) Шума се претворила у пустињу због суше. ДА НЕ
б) Пустиња је настала јер су људи посекли дрвеће. ДА НЕ
в) Песак се појавио јер је шума изгорела. ДА НЕ

3. Заокружите слово испред тачног одговора:
а) У пешчари данас расте воће.
б) Пешчара је претворена у ливаду.
в) Пешчара је данас прекривена травом.
Потребно је да полазник одговори на сва три питања тачно како би се сматрало да чита и разуме прочитано и да може да се укључи у рад у периоду од других сто часова.

У току првих сто часова, полазници треба да овладају читањем и писањем ћирилице и латинице штампаним словима.
После обраде сваке групе слова, усвојеност се може проверавати диктатом. Пожељно је давати неколико реченица или краћи текст са 3 до 5 понуђених одговора за заокруживање/ подвлачење како би се проверавало разумевање прочитаног.

Предлажу се следећи нивои читања у овом периоду (у првих сто часова)- препознаје слова, сриче, шчитава, чита реч као целину, чита реченицу као целину.

За писање, предложени су следећи нивои- преписује слова/ речи/ реченице (уз помоћ наставника или самостално), пише краће речи/ реченице (уз помоћ наставника или самостално), саставља краће саставе (уз помоћ наставника или самостално), пише по диктату речи/ реченице (уз помоћ наставника или самостално).

- предлог редоследа обраде слова у водичу је: а,м,и,т; о,н,с,е; р,ј,у,ш; л,љ,з,в; г,п,к,д; б,њ,х,ж; ч,ћ,ф,ц
- у материјалу за полазнике, примери за обраду и утврђивање слова и задатака дати су у уским и широким линијама како би се полазницима олакшало писање, као и због јаснијег прегледа односа малих и великих слова, али се може писати и у квадратићима
- у материјалу за полазнике налазе се примери радних листова за обраду и утврђивање свих слова и разликују се од примера задатака из водича

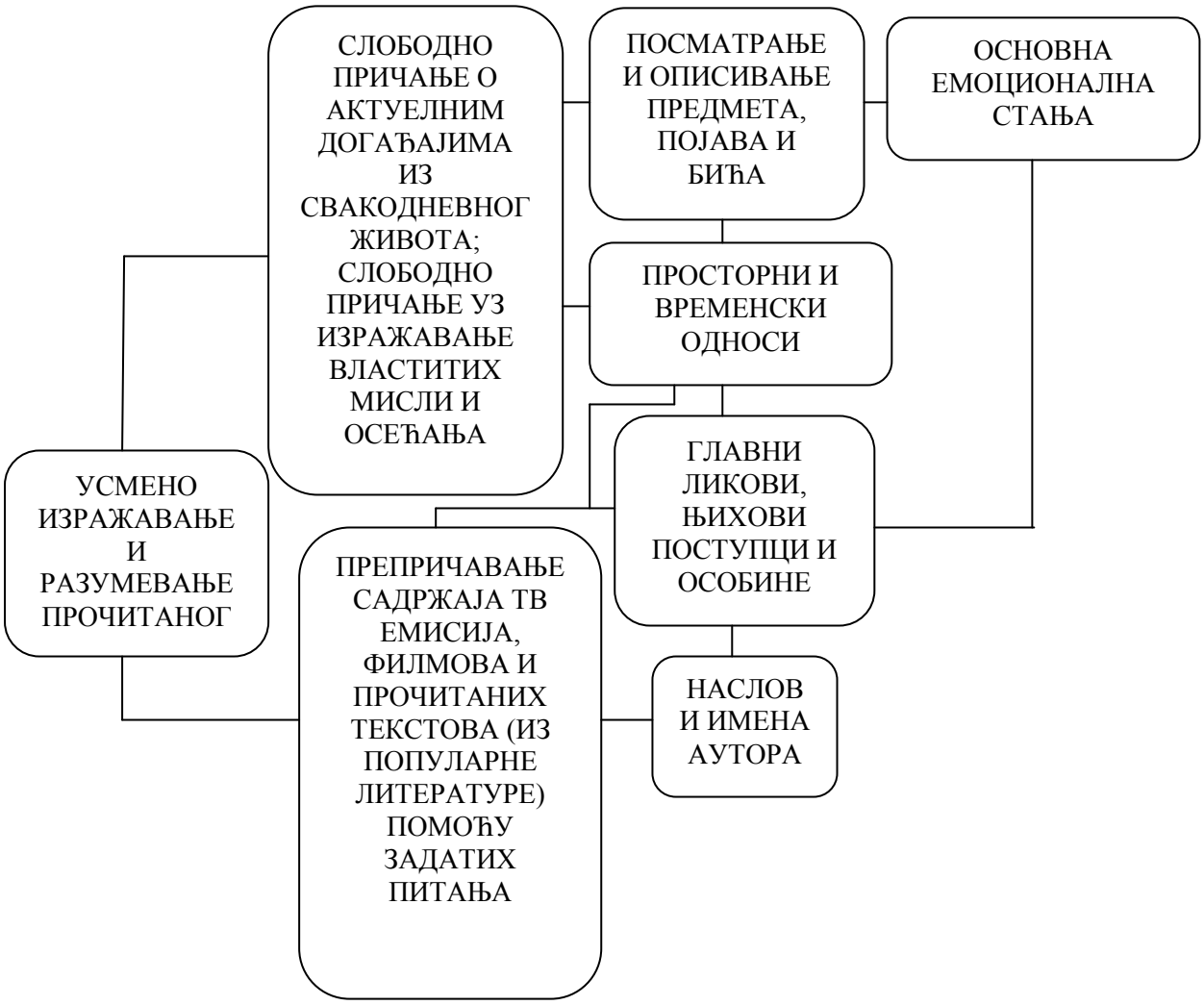
I Т1.1- 10 – примери за обраду и утврђивање свих слова, задаци за самоевалуацију полазника и азбука и абецеда штампаним и писаним словима

II Т1.1- 11 – краћи ћирилични и латинични текстови за обраду и утврђивање свих штампаних слова

ТЕМА 2: УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ И РАЗУМЕВАЊЕ ПРОЧИТАНОГ

Шематски приказ садржаја у оквиру теме

Садржаји из области усменог изражавања и разумевања прочитаног распоређени су на цео први циклус. Током целе године неопходно је подстицати усмено изражавање користећи прочитане текстове, као и слободно причање, описивање и препричавање свакодневних догађаја и појава. Стога, садржаји из области усменог изражавања и разумевања прочитаног дати су обједињено.

ПРИМЕР НАЧИНА ОБРАДЕ ТЕМЕ 2. **Како се проблеми могу решавати?**

Циљ: развијање усменог изражавања коришћењем јасних и кратких реченичких конструкција; разумевање и усвајање технике решавања проблема

- Наставник и полазници воде разговор о њиховим свакодневним проблемима и односом према њима- да ли их решавају, како, уз чију помоћ и сл.
- Наставник разврстава полазнике у групе.

- Полазници у оквиру својих група разговарају о проблемима на које су наилазили претходних дана/ недеља/ месеци (на послу, у породици или ширем окружењу).
- Договарају се који проблем ће покушати заједно да реше.
- Наставник подсећа полазнике да приликом анализе и решавања проблема обрате пажњу на изражавање јасним и кратким реченицама, избегавање понављања речи и израза, избегавање коришћења "поштапалица" и "узречица", као и да реченице не би требало почињати личним заменицама (наставник даје примере)
- Могући ток за анализу решења проблема је: слободно навођење решења за проблем и записивање у оквиру група. Затим наставник предлаже да се за свако решење полазници запитају: Да ли могу да га остварим? Кад могу да га остварим? Чија помоћ ми је потребна?
- На основу предложених питања, полазници у оквиру својих група процењују које је решење најједноставније остварити у блиској будућности и за чије спровођење им није потребна помоћ више особа.
- На основу наведеног, полазници се договарају које решење бирају као најприхватљивије.
- Групе представљају решења. У току и/или после излагања сваке групе, наставник даје сугестије и коментаре на начин излагања представника група. Сугестије наставника односе се на: правилан редослед речи у реченици, адекватан избор речи и израза, избегавање „поштапалица" и „узречица", коришћење синонима (без именовања) како се исте речи и изрази не би понављали (при томе, неопходно је водити рачуна о критеријуму фреквентности- учесталости речи); исправља евентуалне грешке у падежима и коментарише редослед излагања (јасноћу и повезаност) у представљању решења. Наставник може на табли да прави речник синонима.
- Полазници причају о тешкоћама које су имали у договарању, у избору проблема и решења и како су поменуте тешкоће разрешили. Пожељно је да наставник подстиче све полазнике да се укључе у разговор. Такође, наставник заједно са полазницима идентификује и сумира кораке у решавању проблема кроз које су полазници пролазили и записује их на табли: 1. дефинисање проблема; 2. смишљање могућих решења;
  3. процењивање решења на основу критеријума *да ли је реално изводљиво*; 4. доношење одлуке.
- Наставник заједно са полазницима размењује утиске и резимира: да ли су се полазници изражавали јасним и разумљивим реченицама и да ли су приликом давања коментара поштовали поменута правила излагања.

КРАТАК ПРЕГЛЕД И ПРЕПОРУКЕ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ ОСТАЛИХ САДРЖАЈА У ТЕМИ 2

Наведене су активности за подстицање и развијање усменог изражавања које се могу реализовати у свим фазама наставног процеса и у току целог првог циклуса наставе српског језика:

- подстицање полазника да причају како су провели претходни дан/ вече/ викенд;
- казивање о одгледаним емисијама, препричавање догађаја са радног места или породице;
- решавање проблема из сопствених искустава по групама;

- причање и препричавање прочитаног које је дато на различите начине (кроз линеарне и нелинеарне текстове)- мапе, табеле и сл., упутства на производима, обавештења, рачуни, упозорења, распореди полазака превозних средстава;
- сценске игре – осмишљавање и приказивање сцене из свакодневног живота уз формално и неформално опхођење, наручивање производа телефоном, учествовање у разговору за посао, вођење састанака или интервјуа (једни су гледаоци који постављају питања гостима у студију, неко је новинар и неколико је гостију) и сл;
- *џиновска* реченица- сваки полазник каже по реч која треба да је повезана са претходном, како би се формулисала џиновска реченица;
- осмишљање заједничких прича на договорену тему- сваки учесник говори по једну реченицу која мора да буде повезана са претходном;
- одређивање редоследа испремештаних реченица, чиме се истовремено вежба и одређивање хронолошког реда догађаја;
- одређивање теме текста заокруживањем једног од понуђених одговора (задаци са вишеструким избором);
- спајање датих особина и ликова поменутих у тексту;
- у поновном усмереном читању проналазити тврдње/чињенице/доказе за неку тврдњу, као и проналажење особина и стања ликова;
- *нацртај оно што ти кажем* - полазници раде у паровима- један у пару добије нацртану фигуру, која може бити и из делова. Треба да је опише свом пару, тако да овај може што верније да је нацрта. Онај који описује слику не сме отворено да каже шта је на њој нацртано.

Једна од техника које су одговарајуће за вежбања у разумевању прочитаног, јасноће у усменом изражавању, за подстицање развоја критичког мишљења, као и учење како се учи јесте - *постављање питања*- важно је да буду отвореног типа, како би одговори могли да се образлажу.

- Питања о значењима и садржају текста:
  Шта ћете запамтити у овом тексту?
  О чему сте размишљали док сте читали текст?
  Шта Вам овај текст поручује?
  На која питања текст није одговорио?
- „Етичка питања": тумачење поступака ликова или личности из свакодневног живота:
  Како тумачите/процењујете поступак.....?
  Шта вам се допало, а шта није у поступку.....?
  Како бисте Ви/Ваши пријатељи реаговали у истој ситуацији?
  Шта бисте Ви другачије урадили?
- Питања уз навођење аргумената „за и против"- формулисање аргумената за одбрану поступка/идеје/ информације, као и против, без обзира на лични став полазника
- Когнитивна/метакогнитивна питања- истовремено се размишља о садржају (информацији/идејама и сл) и сопственом мисаоном процесу:
  Шта ја мислим о томе?
  Како се то уклапа у оно што већ знам?
  Шта могу другачије да урадим сада када знам нешто ново?

Да ли и шта се у мојим ставовима променило?

Пожељно је бирати популарне и информативне текстове из различитих средстава информисања, који ће обогатити знања полазника о значајним личностима и догађајима, биљном и животињском свету и заштити животне средине, остваривању основних грађанских права и одговорности и права на социјалну и здравствену заштиту, образовање и запошљавање. Такође, користити текстове, различите радио и ТВ емисије, из којих полазници могу да проналазе различите информације корисне за успешније решавање свакодневних проблема - о функционисању локалних самоуправа, као и надлежности појединих установа, о васпитању у породици, планирању породице, техникама ненасилног решавања сукоба, превентивним здравственим активностима, и сл. Информације треба да су дате на различите начине, како би се омогућило што боље сналажење у различитим животним ситуацијама- коришћење мапа, плана града, упутстава на производима, обавештењима, тумачење података који су представљене табелама, графиконима, као што је успех полазника на неком тесту, месечна продаја одређеног производа, годишња производња неке фабрике, резултати неке анкете, и сл. У избору текстова треба водити рачуна да оба писма заступљена.

Примери различитих текстова и задатака погодни за вежбање у разумевању прочитаног

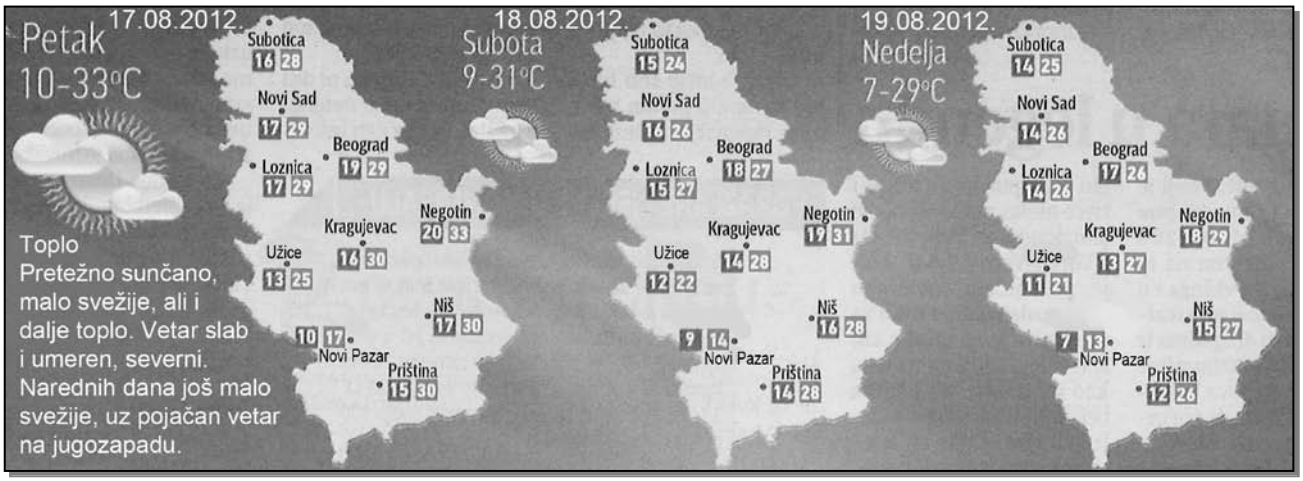
II Т2.1. Боквица – лековито биље

Прочитајте текст, па одговорите на питања – заокружите слово испред тачног одговора:

1. Делови биљке боквице који су лековити су:
   а) листови б) корен в) цветови
2. Свеж лист боквице ставља се на посекотину.
   Да Не
3. Ако имате проблеме са кашљем, пићете чај од боквице. Да Не
4. Који је циљ овог текста?
   а) да препоручи избегавање лекова
   б) да направи рекламу за произвођача чајева од боквице
   в) да укаже на корист ове биљке
   г) да обавести купце да је у току снижење цена
5. Боквица се користи за спољашњу и унутрашњу употребу. ДА НЕ

II Т2.2. Временска прогноза

Прочитајте пример временске прогнозе**,** па одговорите на питања:

1. За колико дана је дат приказ временских прилика?
2. Ког датума ће бити најтоплије време?
3. Испод сваког града дата су по два броја. Шта мислите, шта они представљају?
4. У ком граду ће у суботу бити најнижа дневна температура?
5. У ком граду ће у недељу бити највећа разлика између јутарње и дневне температуре?
6. У ком граду означеном на карти ће у суботу дувати појачан ветар?

Животиње – прогнозери времена

- Ако се жаба гласно оглашава, биће лепо време. Завлада ли у бари мир, падаће киша.
- Када рибе искачу из воде, биће кише.
- Пчеле постају раздражљиве пред кишу. Нерадо излазе и мало сакупљају храну.
- Ако мрави журе према мравињаку, биће кише.
- Ако петао у зору кукуриче, биће лепо време читавог дана. Ако петао не кукуриче за време влажног и кишовитог јутра, неће бити лепо време. Удара ли петао својим крилима по прашини, време ће се променити. Ако се два петла надмећу у кукурикању, биће кише.

II Т2.3. Убоди инсеката – заштитите се

Убоди инсеката су непријатни. Често су и опасни, јер преносе бактерије и вирусе.
Како се крпељ уклања?
Најбоље је да крпеља уклони лекар. Не стављајте алкохол или петролеј на њега.То ће га натерати да лучи више штетних материја.
Можете место убода попрскати раствором за дезинфекцију.

Речник:

1. Да ли сте имали искуства са убодом крпеља? Испричајте.
2. Подвуците реченицу из које сте сазнали зашто су крпељи опасни.
3. Заокружите реченицу која говори шта не сме да се ради при убоду крпеља.

II Т2.4. ТВ програм

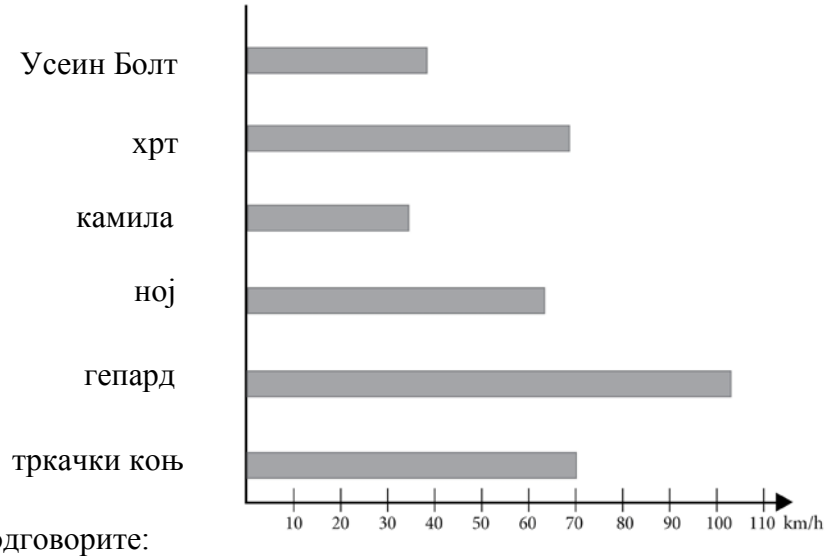

1. Ово је приказ:
а) садржаја књиге под називом *Повратак на село*
б) дневног распореда ТВ програма на једној ТВ станици
в) вечерњег и ноћног ТВ програма на једној ТВ станици
г) рекламе за туристичко путовање
2. У колико сати можете погледати дневник?
3. У колико сати и на ком каналу се даје емисија под називом *Повратак на село*?
4. Прочитајте кратак преглед садржаја емисије *Повратак на село*. Који је Ваш одговор на постављено питање?

II Т2.5. – графикон са сликама

Животиње брже и од најбржих такмичара на Олимпијади

Људи и животиње не могу да се пореде по брзини кретања.
У такмичењу са животињама, људска бића би изгубила трку.
Усеин Болт, најбржи човек на свету, могао би да победи камилу. Међутим, гепард, хрт и ној били би бржи.

Погледајте графикон, па одговорите:
1. Која је најбржа животиња, а која најспорија?
2. Која животиња може да трчи брзином од 70 km/h
3. Која животиња је нешто спорија од тркачког коња?
Животиње би победиле људе и у скоку у даљ. Кенгур може да скочи 13 метара, а човек близу 9 метара.

Избор материјала за полазнике

I T2.5.

Погледајте пример распореда вожње

Дневни распоред полазака

Место	**време полазака разних аутопревозника**			
Рашка	**11.00 h**	**11.45**	**12.35**	**17.55**
Ушће	**11.25**	**12.10**	**12.55**	**18.30**
Богутовац	**11.45**	**12.45**	**13.20**	**18.55**
Витановац	**12.12**	**13.20**	**13.40**	**19.25**
Краљево	**12.35**	**13.45**	**14.00**	**x**

h- ознака за час

Распоред вожње показује:
- стајалишта разних превозних средстава;
- време поласка са стајалишта;
- време доласка у одредиште.

Позивом на број 988 или 9812 можете добити број телефона аутобуске и железничке станице у Вашем месту, као и многе друге информације

1. Прочитајте распоред вожње, па одговорите на следећа питања:

а) Кад је последњи полазак аутобуса из Краљева за Витановац?

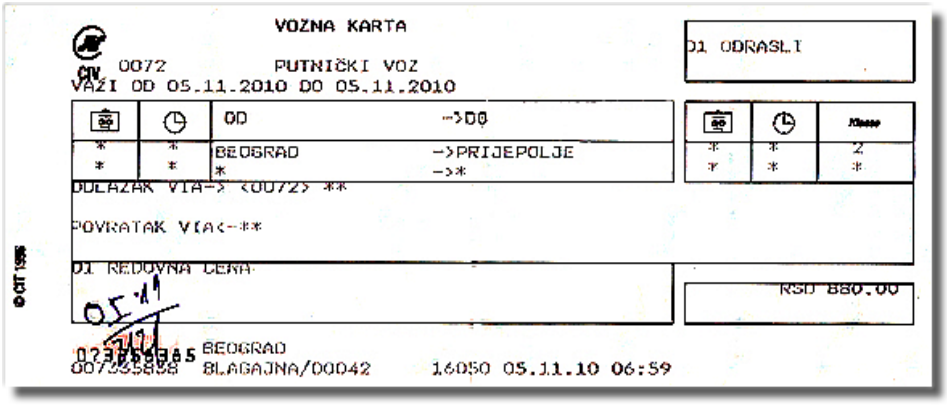
б) Ако пропустите аутобус из Богутовца за Витановац у 13 часова, кад је следећи полазак по распореду ?

в) Ако имате преглед код лекара у Рашкој у 13 часова, а живите у Ушћу, којим аутобусом треба да кренете?

г) Кад креће аутобус из Ушћа до Богутовца који је најбржи?

I T2.6

Карта за превоз

1. Ово је карта за: а) аутобус б) такси превоз в) воз г) брод

2. Ово је пример: а) месечне карте б) дневне карте в) карте за једну вожњу г) повратне карте

3. Полазак је из _____, а долазак је у _____
(име места) (име места)

4. Цена карте је _____ динара.

5. У колико сати је полазак? _____

6. Може ли се из карте видети када је предвиђен долазак у Пријепоље: да не

I Т2.7. Витамини

Приликом читања постављајте себи питања:
Шта знам о тој теми?
Шта је ново што сам сазнао/ла?
Шта ме је изненадило и зашто?
Шта ми је посебно било интересантно?

Погледајте доњу табелу, па одговорите на питања:

Шта мислите, шта је описано у табели?
Шта знате о тој теми?
Шта бисте волели да сазнате о тој теми?
У табели заокружите све шта сте знали о овој теми.

1. Подвуците оно што сте ново научили.
2. Шта Вас је изненадило? Зашто?
3. Шта Вам је најинтересантније што сте сазнали и зашто?
4. Сада прочитајте табелу пажљиво.

Витамини	Налажење	Функција у телу
Витамин А	риба, уља, млечни производи, воће, поврће (посебно шаргарепа)	за здраве очи, кожу и ткива
Витамин Б (неколико врста)	месо, млечни производи,квасац, поврће	обнављање нервног система и за рад ћелија
Витамин Ц	поморанџа, лимун и друго воће и поврће	за отпорност организма
Витамин Д	масна риба, млечни производи и јаја; мало Д витамина се гради у телу под утицајем сунчеве светлости	неопходан за правилан раст костију
Витамин Е	смеђе брашно, пшеничне клице, зелено поврће	за еластичност коже
Витамин К	лиснато поврће	помаже при згрушавању крви

6. Одговорите на следећа питања: Зашто је витамин А неопходан организму?

- Пожељно је узимати витамин Ц против прехладе: да не
- Зашто је значајно јести млечне производе?
- Рахитис је обољење костију. Кости се криве и постају лако ломљиве. Настаје услед недостатка витамина _____
- Пре неких операција, пацијентима се проверава ниво витамина К у организму. Зашто?
- Зашто се узимање витамина препоручује у пролеће?

Задаци за процену напредовања полазника

 II Т2.6.

Прочитајте текст, па одговорите на питања:

Научници су открили да лековите гљиве лече многе болести. Показало се да су гљиве веома корисне у лечењу дијабетеса- шећерне болести. Поједине врсте гљива снижавају ниво шећера у крви већ сат времена након уношења. Њихово дејство може да траје и више од 6 сати. Употребом ових гљива спречава се појава слепила, отказивање рада бубрега и срчани удар.

1. Шта су открили страни истраживачи? (заокружите тачан одговор)

а) лек против рака б) да неке гљиве лече шећерну болест в) све гљиве лече шећерну болест

2. Колико сати може да траје дејство гљива након уношења у организам?
3. Допуните реченицу: Шећерна болест се другачије назива ________.
4. Заокружите ДА ако је реченица тачна или НЕ ако није:
   Све гљиве утичу на снижење шећера у крви. ДА НЕ
5. Које су могуће последице повишеног шећера у крви?

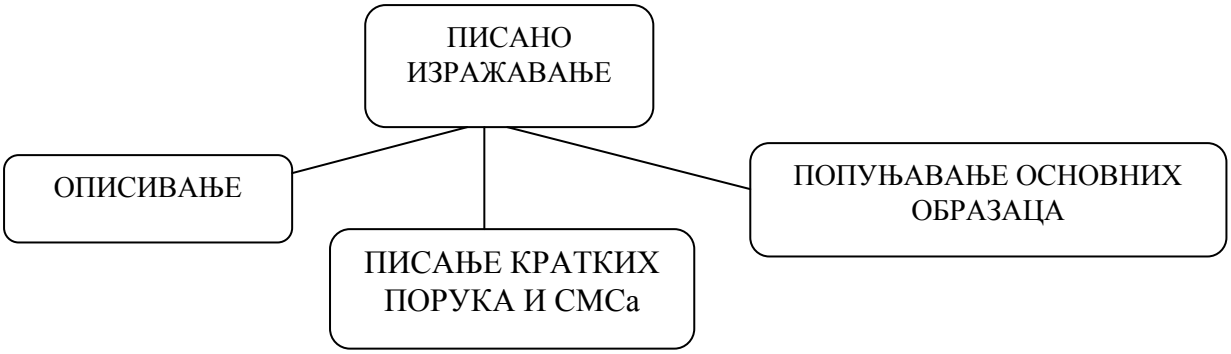
-Часописи: "Вива", "Здравље и лепота", "Политикин магазин", дневне новине,
- избор одломака из текстова А. П. Чехова, Бранка Ћопића, песама Десанке Максимовић и Мирослава Мике Антића

 I Т2.1- 7 – различите врсте линеарних и нелинеарних текстова са задацима за проверу разумевања прочитаног

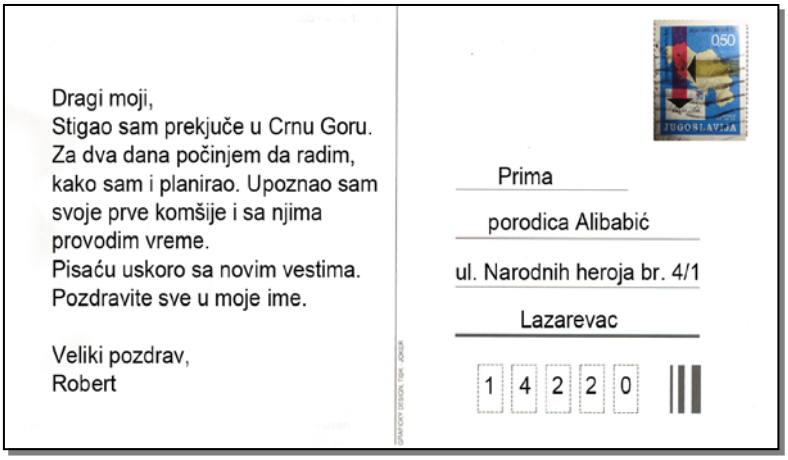
 II Т2.1- 6 – задаци за процену напредовања полазника и примери информативних текстова са задацима за проверу разумевања прочитаног

ТЕМА 3: ПИСАНО ИЗРАЖАВАЊЕ

Шематски приказ садржаја у оквиру теме

Садржаји су одабрани тако да омогућавају побољшање комуникације у областима свакодневног живота - писање порука члановима породице, писање СМСа, састављање спискова за куповину и сл., како би се неговала и унапређивала свакодневна комуникација. Истовремено, понуђени садржаји омогућавају полазницима наставак школовања и стицање нових вештина предвиђених за други и трећи циклус.
Садржаји из ове области предвиђени су за период стицања основа фунцкионалне писмености, односно током других 100 часова.

Dragi moji,
Stigao sam prekjuče u Crnu Goru. Za dva dana počinjem da radim, kako sam i planirao. Upoznao sam svoje prve komšije i sa njima provodim vreme.
Pisaću uskoro sa novim vestima.
Pozdravite sve u moje ime.

Veliki pozdrav,
Robert

Prima
porodica Alibabić
ul. Narodnih heroja br. 4/1
Lazarevac
14220

На часовима се могу читати и анализирати примери позивница, честитки за различите догађаје из живота полазника. Иако је исход- саставља позивницу, разгледницу, честитку предвиђен за напредни ниво, полазници могу у паровима да састављају позивнице за славља (свадбе, рођење детета, годишњице брака, прославе рођендана и сл), израђују честитке и телеграме за различите догађаје, осмишљавају разгледнице са путовања, јер треба да се вежбају у састављању једноставних реченица и краћег текста, у складу са исходом- пише кратак једноставан текст.

Скретати пажњу на разлике у формалном и неформалном опхођењу и поштовање форме писања у званичним ситуацијама. Корисна је вежба писање СМС поруке исте садржине на оба начина- писање поруке познаницима или блиској особи и у формалном обраћању. Скретати пажњу на употребу и писање личне заменице Ви из поштовања.

КРАТАК ПРЕГЛЕД И ПРЕПОРУКЕ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ ОСТАЛИХ САДРЖАЈА У ТЕМИ 3

Полазници се обучавају у попуњавању основних образаца, формулара и уплатница са којима се сусрећу у свакодневном животу. Ова вештина је одраслом полазнику неопходна како би могао самостално да функционише у друштву, да се стара о себи и члановима своје породице

(да пријави новорођено дете, упише дете у школу, извади документа и сл). Што је могуће више у настави користити оригиналне примере образаца, формулара, уплатница и слично, са задацима, као на пример- уплата рачуна за струју, телефон и сл., како би се полазници осећали сигурнима у обављању свакодневних послова који захтевају поменуте вештине. Скретати пажњу полазницима да се ови обрасци попуњавају штампаним словима. Иако исходи за овладавање писања великог слова у писању једночланих назива места и вишечланих назива улица и места нису предвиђени за први циклус, сваки полазник треба да научи да правилно напише своју адресу, као и елементе од којих се адреса састоји – улица, број и место живљења.

II ТЗ.1. – краћи текст о условима издавања биометријског пасоша и пример уплатнице

1. Попуните уплатницу као да Ви уплаћујете за издавање биометријског пасоша.

уплатилац

шифра плаћања | валута | износ

сврха уплате

рачун примаоца

прималац

модел и позив на број

печат и потпис _____

место и датум пријема _____

датум валуте _____

У овом периоду већа пажња је усмерена на овладавање писањем реченица једноставне структуре, на писање кратких, једноставних текстова, као и једноставних форми описивања. Могу се полазницима дати и следећа питања за писано изражавање: Зашто читате? Шта сте све читали ове/ прошле недеље? Који прочитани текст Вам је остао у сећању? Зашто? Ако

читате новине, који Вам је омиљени део? Како одлучујете шта ћете прочитати? Имате ли тешкоћа у читању? У којим ситуацијама? Како сте научили да читате?

За писано препричавање нису предвиђени исходи у првом циклусу на основном нивоу.

Уколико полазници брже напредују, наставник ће задавати кратке, једноставне текстове за препричавање. Такође, са полазницима који брже напредују, пре самосталног препричавања, обавезно треба прво проверити разумевање прочитаног, писменим или усменим путем. Полазници одговарају на припремљена питања наставника или заједно са наставником издвајају битне делове, информације и податке из текста. Утврђује се редослед догађаја и записује. Затим, наставник са полазницима заједно саставља план препричавања прочитаног текста који наставник записује на табли. Полазници самостално препричавају текст. Може се радити у паровима. Уколико наставник примети да се полазници не сналазе, треба урадити пример заједно, тако што полазници заједно са наставником формулишу реченице, а затим их записују у свеске.

Описивање је облик слободног писаног изражавања. Могу се описивати ликови из прочитаних текстова, личности из приватног или јавног живота, предмети, појаве и сл. Наставник са полазницима заједно израђује план описивања. Корисне вежбе за припрему писаног састава су навођење речи сличног и супротног значења, употреба придева и поређења. Могу се читати примери описа личности и заједно анализирати следеће: шта се све описује, којим редом, који термини се користе, како се приказују осећања и лична размишљања у вези са предметом описивања.

Корисне вежбе су набрајање одговарајућих придева уз објекат описивања, нпр. Какво сунце може бити (блиставо, сјајно, велико, златно, усијано...)

Приликом читања текстова, полазнике усмеравати на проналажење описа појаве, лика итд., и прављење речника током читања.

Могуће теме за вежбање писаног изражавања су *"Један обичан дан", " Неспоразум","Мој омиљен јеловник", "Да сам ја председник општине..."*

Елементи описа личности:
Увод- представљање особе која ће се описивати
Разрада- спољашњи изглед, занимање, интересовања, особине, поступци
Закључак- разлози за описивање одабране особе

Задаци за проверу напредовања полазника

С обзиром да се провере писаног изражавања врше у периоду од других сто часова, потребно је имати следеће критеријуме у виду:

- да ли је на тему одговорено,
- да ли су реченице јасне, започете великим почетним словом и завршене одговарајућим знаком интерпункције и
- да ли су међусобно повезане неким логичким редоследом.

Погодне теме за писање су: *"Како видим ову школу", "Интересантан дан"* и слично.

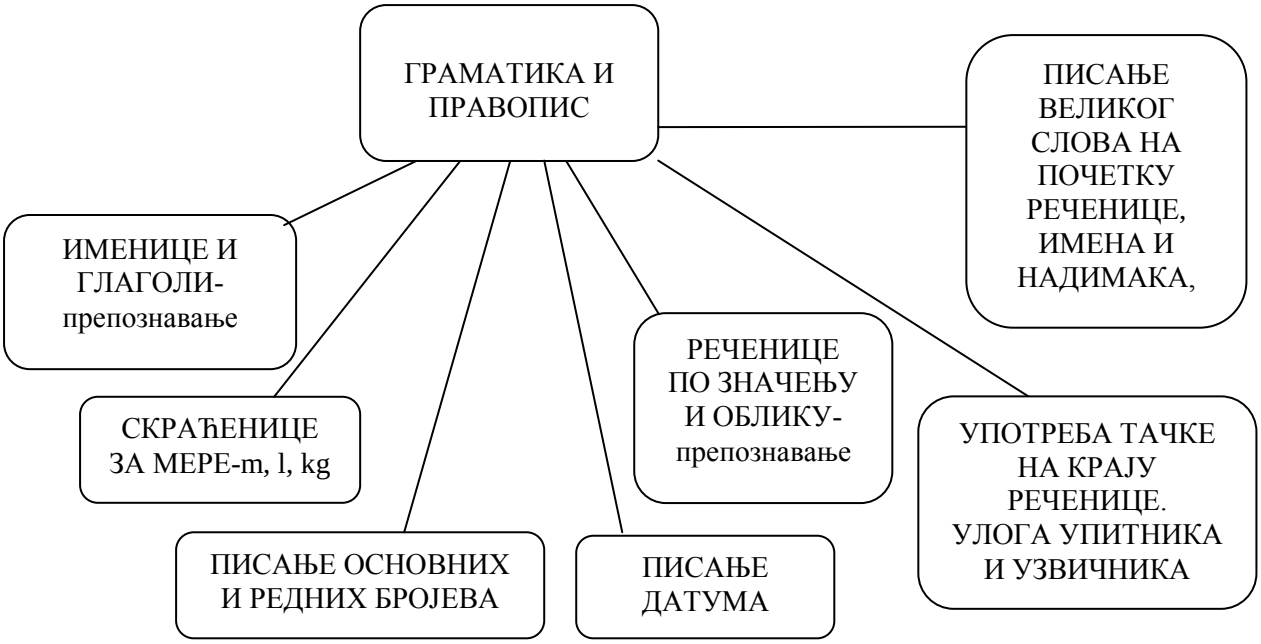

I ТЗ.1- 4 – примери за писање различитих кратких форми- СМС, образац за препоручено писмо

II ТЗ.1.– образац уплатнице и краћи текст

ТЕМА 4: ГРАМАТИКА И ПРАВОПИС

Шематски приказ садржаја у оквиру теме

У почетном описмењавању пажња се усмерава на препознавање и именовање гласа, слова, речи и реченице. Полазници се упознају са објашењима (дефиницијама ових појмова) али се не инсистира на њиховом репродуковању. У почетном описмењавању, истовремено са учењем слова, уочавају се и примењују правила писања имена људи или њихових надимака, као и започињање реченице великим словом и употреба тачке на крају реченице.

У других 100 часова уводи се препознавање врсте реченица по значењу и облику на примерима из свакодневног живота и различитих животних ситуација. Полазнике такође треба подстицати на изражавање осећања писаним путем уз уочавање и употребу одговарајућих знакова интерпункције, иако употреба узвичника и упитника на крају реченице није предвиђена као исход за крај првог циклуса. Могу да се организују и сценске игре са приказивањем одређених ситуација, анализирати коришћене реченице, уочавати њихово значење и облик, записивати неке примере на табли и у радне материјале.

КРАТАК ПРЕГЛЕД И ПРЕПОРУКЕ У РЕАЛИЗАЦИЈИ ОСТАЛИХ САДРЖАЈА У ТЕМИ 4

Приликом обраде врста реченица по значењу може се поћи од уочавања реченице на примерима које наставник записује на табли, а полазници проналазе реченице:

а) Ја, гледам, машина б) Купујем нову одећу. в) Рам и ружа, књига г) Који је данас датум?

Затим полазници смишљају реченице, а наставник их бележи на табли. Води се разговор о значењу сваке записане реченице и доноси заједнички закључак о томе шта се њима саопштава:

а) обавештајна- садржи обавештење о некоме или нечему; означава се тачком на крају,

б) упитна- садржи у себи питање; означава се упитником на крају,

в) узвична реченица- њоме изражавамо јака осећања; завршава се знаком узвика.

Прикладни примери задатака за препознавање врсте реченица по значењу могу бити:

1. Повежите линијама примере са одговарајућом врстом реченице:

а) Крећем на крађи пут.

б) Да ли ће сутра падати киша? обавештајна

в) Нисам чуо резултат утакмице. упитна

г) Хеј, пази! узвична

д) У колико сати крећемо?

ђ) Не знам тачно када ћу доћи.

2. Поставите питање за сваку подвучену реч у реченици (користећи дате речи) и запишите га:

а) Веома пажљиво читам <u>новине.</u>

б) Ишли смо на <u>одличан</u> концерт.

Такође, може се припремити слика или фотографија на основу које ће полазници смишљати реченице и записивати.

На следећим часовима прелази се на уочавање облика реченица. Корисне вежбе су претварање једног облика у други, што се може радити и у паровима. Треба имати у виду да се врсте реченица по значењу и облику обрађују само на нивоу препознавања. Одређивање врсте реченица спада у напредни ниво.

И именице и глаголи обрађују се само на нивоу препознавања. Не улази се у поделу именица и глагола, нити треба полазницима задавати примере у којима се тражи самостално одређивање врсте речи. Пример задатка за препознавање именица и глагола може бити:

Поред речи која означава именицу напишите 1, а поред речи која означава глагол, напишите 2.

____ кућа	____небо	____прича	____скакала сам
____ столица	____гледати	____одело	____свеска

Прикладна активност за препознавање именица и глагола је и рад на рекламним материјалима. Полазницима се поделе рекламни материјали на којима се оглашавају услуге молера, водоинсталатера, електричара, столара, фризера, козметичара и других занатлија. Полазници читају летке; уочавају речи које означавају шта раде наведене занатлије, а затим уочавају и називе радника и производа које радници праве.

Погодни примери задатака су и допуњавање реченица одговарајућим речима (именицама и глаголима), као у примерима:

а) Јуче је електричар _____бојлер и машину за веш. Тапетари _____нове тапете у соби.

б) Столар прави _____ и _____од буковог дрвета. Молер ____ је окречио све _____.

Задаци за процену напредовања полазника

II Т4.1.

1. Следеће речи разврстајте на оне које означавају имена и оне које означавају радњу: планина, зграда, пише, вуку, деца, певамо, краве, поточић, планирамо

2. Обавештајну реченицу подвуците. Упитну реченицу заокружите

Крећем на разговор за посао. Заборавио сам потребна документа! Хоћу ли стићи на време?

3. Подвуците реченице које су у одричном облику.
Јутрос Марина није отишла на пијацу. Породице са децом се шетају у парку.
У јулу и августу су високе температуре. Моји синови неће да пођу са мном на утакмицу.

4. Напишите одговарајуће скраћенице:
метар _____
килограм _____
литар _____

5. Препишите следећу реченицу тако што ћете бројеве написати речима:
У среду, 21. 3. потребна су ми 4 радника за послове утовара робе.

С обзиром да се оваква група питања предлаже за завршни тест, процењивање успешности врши се у односу на постављене исходе из ове теме.

Избор материјала за полазнике

I Т4.1.

1. Одговорите на следећа питања.
Кад сте рођени?
_____

Који сте по реду у дневнику?
_____

Који је данас датум?
_____

У овим примерима користимо **редне бројеве**. Они показују биће или предмет по реду. Пишу се са тачком.

2. Уочите правилно и неправилно написане бројеве:

неправилно четри шес дванест или дванајес двајес тријест девесто
правилно четири шест дванаест двадесет тридесет деветсто

Ово су неки од **основних** бројева.

3. Подвуците неправилно написан број:

двадесет три, педесет пет, двеста седамдесетседам,
хиљаду један, тринаест

Бројеви преко двадесет састоје се од две или више речи. Пишу се одвојено.

4. Прочитајте и препишите реченице пишући редне бројеве цифрама (не речима)

а) У петнаестом веку направљена је прва машина за штампање.
б) Прва графитна оловка је употребљена у шеснаестом веку.
в) У Енглеској је у осамнаестом веку направљена прва парна машина.
г) Браћа Рајт су направила авион у двадесетом веку.
д) Компјутер је такође направљен у двадесетом веку.

II Т4.2. Напредни садржаји

1. Погледајте пример карте.
   Приказана је цела карта Србије: да не

Великим почетним словом пишу се имена и презимена људи, надимци, називи градова и села. Уколико се назив места састоји од две или више речи, све се пишу великим словом.

2. Користећи велика и мала слова препишите називе места кроз које се пролази на путу од БЕОГРАДА до НОВОГ ПАЗАРА.

_____

_____

3. Који пут од КРАЉЕВА до КРАГУЈЕВЦА је краћи? Напишите.

_____

4. Крагујевац се налази у Централној Србији: да не

5. Рашка се налази у југозападном делу Србије: да не

6. Наведите места кроз која пролазите на путу од своје куће до Београда.

II Т4.3. Напредни садржаји

1. Погледајте табле са натписима улица. Уочите велика и мала слова.

Препишите правилно текст. Обратите пажњу на правилан почетак и завршетак реченице.

живим у улици живојина мишића, близу трга ослобођења. сваког дана на путу до посла пролазим улицом народних хероја. ту су поставили рекламу о старој планини. застанем, гледам и замишљам како се скијам по новим скијашким теренима. фантастично. како се уопште стиже до ове планине. она је негде на граници са бугарском, зар не

_____

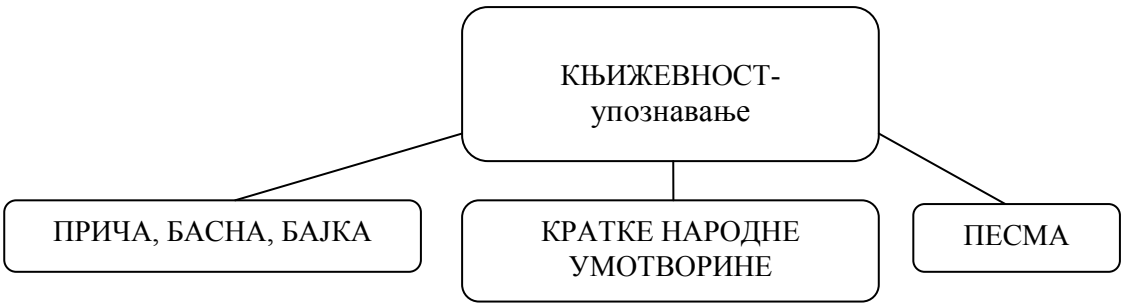
_____

I Т4.1- 4 – примери за обраду и утврђивање садржаја из граматике и правописа и задаци за самоевалуацију полазника

II Т4.1- 4 – задаци за процену напредовања полазника и примери за утврђивање садржаја из граматике и правописа

ТЕМА 5: КЊИЖЕВНОСТ

Шематски приказ садржаја у оквиру теме

Садржаји из књижевности уводе се постепено, током других 100 часова, а исходи везани за књижевност планирани су за други циклус. Читањем прича, бајки, басни и народних умотворина, полазници усавршавају технику читања и у могућности су да сазнају о свету око себе и шире, да се упознају са разним проблемима и начинима њихових превазилажења. У могућности су да, кроз доживљавање дела, боље упознају себе и друге, развијају и богате свој унутрашњи свет. Истовремено, проналазе и развијају идеје, богате и унапређују свој речник, као и реченичке структуре. У могућности су и да развијају правилније изражавање. Такође, читање књижевних текстова припрема полазника за наставак школовања. Дати су краћи текстови, углавном прозни. Одабир текстова је у складу са узрастом полазника и њиховим различитим интересовањима. Уколико су текстови дужи, као што је случај са бајкама, користити одломке. Такође, приликом одабира текстова, водити рачуна о речима и изразима који су у текстовима коришћени- да ли се често употребљавају у свакодневном животу. Речи и изразе потребно је објаснити и записати. У одабиру текстова, полази се од краћих текстова, прича, басни, писаних једноставнијим језиком, па се тек онда препоручује читање бајки. Не треба инсистирати на репродуковању карактеристика књижевних врста, већ пажњу усмерити на разумевање прочитаног.

ПРИМЕР НАЧИНА ОБРАДЕ ТЕМЕ 5. **Упознавање са бајкама**

 II Т5.1.

Циљ: упознавање са животним вредностима садржаним у бајци

- Наставник дели полазнике у групе. Свака група добија листу с примерима сваке од књижевних врста- песму, причу, басну, одломак из бајке и кратке народне умотворине. Након тихог читања у групи, полазници на основу свог искуства или претходног знања, препознају који текст је бајка.
- На основу свог искуства, полазници разговарају са наставником о томе колико су упознати са бајкама и наводе наслове бајки (уколико неке познају).
- Наставник истиче основне карактеристике бајке.
- Наставник или полазник чита одабрану бајку/одломак, а потом се разговара о непознатим речима и првим утисцима.
- Полазници по групама писмено одговарају на наставникова питања.

- Полазници читају одговоре и коментаришу их заједно са наставником.

II Т5.2. **Две козе**

Среле се две козе на узаној стази. Изнад стазе беше стена усправна као зид. Испод њих дубока провалија.
Козе се замислише: шта сад да раде? Нису могле да се окрену и врате одакле су кренуле. Зато једна коза леже и опружи се по земљи, а друга пажљиво пређе преко ње. Тако обе одоше живе и здраве својим путем.

Басне су приче које говоре о животињама. Животиње имају особине људи. Басне обично саопштавају неку поуку

Доситеј Обрадовић

1. О чему се говори у овој басни?
2. Место дешавања басне је: _____
3. Ликови у басни су: _____
4. Заокружите речи које описују козе из басне:
   храбре, сарадљиве, брзоплете, непромишљене, мрзовољне, досадне, стрпљиве, стидљиве, наивне.
5. Напишите поуку басне. _____
6. Повежите изразе са одговарајућим значењем:

кружити к'о киша око Крагујевца	савладати прве тешкоће
млатити празну сламу	причати без сврхе
разбити лед	причати неодређено, изокола

II Т5.3.

1. Прочитајте објашњења:

Загонетке су такве умотворине у којима се тражи одговор на постављено питање. Потребна је досетљивост да би се загонетка решила. Теже су од питалица.
Пословице су кратке изреке у којима се саопштава нека мудрост, савет или поука.

2. За сваки пример напишите да ли је питалица, пословица, или загонетка

Шта се чује, а не види се? _____
Ко рано рани, две среће граби. _____
Без коре уђе, са кором изађе. _____
У лажи су кратке ноге. _____

Народне песме, приче, басне и бајке спадају у народне умотворине. У народне умотворине спадају и питалице, пословице, брзалице, изреке и загонетке. Српске народне умотворине сакупљао је и записивао Вук Стефановић- Караџић, творац наше азбуке.

3. Каже се:

Брз као	буба
Спор као	мрав
Лењ као	муња
Вредан као	сова
Мудар као	бор
Висок као	пуж

4. Напишите објашењења народних изрека:

а) "Испеци па реци"

_____

б) "Нема хлеба без мотике"

_____

Речник:

II Т5.4.

Ветар и сунце

Једном су се сунце и северац препирали ко је од њих јачи. Дуго су се свађали и најзад одлучили да испробају своју снагу на путнику који је у то време јахао великим друмом.

- Пази- рекао је Северац- кад се сручим на њега, одмах ћу му скинути огртач!

Чим је то изговорио, одмах поче дувати из све снаге. Али, што је Северац више дувао, то се путник јаче увијао у свој огртач. Проклињао је невреме, али је настављао да јаше. Северац се љутио, беснео, бацао на јадног путника и снег и кишу. Проклињући Северца, путник је обукао свој огртач и чвршће затегнуо појас. Тада се и сам Северац уверио да не може скинути огртач са путника.

Сунце, видевши немоћ свог противника, насмешило се и извирило иза облака. Огрејало је и осушило земљу и јадног полусмрзнутог путника.

Осетивши топлоту Сунчевих зрака, путник је сам скинуо свој огртач, умотао га и привезао за седло.

- Видиш- рекло је онда сунце свирепом Северцу- милошћу и добротом се може више урадити него љутњом

Народна приповетка

1. Заокружите речи које у овој причи описују
   ветар: самоуверен (сигуран у себе), снажан, попустљив, љутит,
   сунце: беспомоћно, племенито, нестрпљиво, добродушно

2. Која је поука приче? Пронађите је у тексту и заокружите.

3. Поред речи из текста напишите речи сличног значења:
   јачина- _____
   препирати- _____
   сручити- _____

Народне бајке, приче и песме су књижевна дела код којих се не зна тачно ко их је и када смислио, па кажемо да их је измислио народ.

љутња- _____
осмехнуло- _____
пут- _____

4. Бројем на цртици означите редослед догађаја у причи "Ветар и сунце"

___ Сунце је посаветовало ветар како се треба понашати
___ Путник је проклињао ветар.
___ Сунце је просушило земљу.
___ Ветар и сунце су се свађали ко је снажнији.
___ Путник је скинуо огртач.
___ Ветар је почео да дува све јаче.

5. Која се од ових пословица може повезати са причом? Заокружите је.
"Добро се добрим враћа", "Ко рано рани, две среће граби", "Човек без слободе као риба без воде"

I Т5.1-3 – примери одломака за читање са задацима за проверу разумевања прочитаног

II Т5.1- 4 – примери текстова и задатака за читање и разумевање прочитаног